

Софийски университет „Св. Климент Охридски“
Факултет по класически и нови филологии
Катедра по методика на чуждоезиковото обучение

Анатоли Василев Дешев

Автореферат

на дисертационен труд

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

на тема

**„Лингводидактичен модел за многоезично обучение
(на основата на ливанската образователна и езикова политика)“**

Научна област: 1. Педагогически науки

Професионално направление: 1.3. Педагогика на обучението по...

(Методика на обучението по чужд език – английски език)

Научен ръководител: доц. д-р Милена Петрова Йорданова

София, 2019 г.

Дисертационният труд е обсъден и насочен към публична защита на заседание на разширения Катедрен съвет на Катедрата по методика на чуждоезиковото обучение към Факултета по класически и нови филологии при Софийския университет „Св. Климент Охридски“, състояло се на 13 септември 2019 г.

Изследванията по дисертационния труд са извършени в рамките на докторантска програма 1.3. Педагогика на обучението по... (Методика на обучението по чужд език – английски език) в сътрудничество между Катедрата по методика на чуждоезиковото обучение и Центъра за източни езици и култури при Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

Трудът съдържа 304 страници. В *Библиографията* са посочени 125 заглавия (консултирана и цитирана научна литература) на български, английски, руски, френски език.

Научно жури:

проф. дн Тодор Крумов Шопов
проф. дн Димитър Веселинов Димитров
проф. д-р Галина Николова Шамонина
доц. д-р Весела Кирилова Славова
доц. д-р Весела Белчева Белчева

Резервни членове:

проф. д-р Татяна Гаврилова Ангелова
доц. д-р Светлана Георгиева Димитрова-Гюзелева

Публичната защита на дисертационния труд ще се състои на 2020 г. от часа в аудитория на Ректората на Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

Материалите по процедурата са на разположение на интересуващите се в кабинет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

Обща характеристика на изследването

Интензивното развитие на комуникационните процеси в съвременния глобализирац се свят затвърждава ролята на чуждоезиковото обучение като основен фактор за успешна социална и професионална реализация, което поставя високи изисквания пред националните образователни системи за оптимизиране и динамизиране на овладяването на чужди езици. Интеграционните процеси стимулират търсенето на адекватни национални стратегии, като в същото време мотивират надграждането на положителните традиции, разработвани през годините в отделните страни. В този контекст изучаването на конкретни национални традиции в организацията и функционирането на чуждоезиковото образование е лингводидактическо предизвикателство и намира важно място сред приоритетите на съвременната педагогика на езиците. Неслучайно в началото на XXI век проблемът за изграждането на лингводидактически модел за многоезиково обучение придобива все по-голяма актуалност. Подготовката на трилингвални личности привлича вниманието на редица изследователи в областта на методиката на чуждоезиковото обучение и образование. Особени акценти се възлагат върху лингвокултурно ориентираната парадигма в процеса на обучението. Съвременната лингводидактология свързва все по-често езиковата с културната реалност, независимо от утвърдените през годините варианти на национални модели за решаването му. Важно е да се отбележи, че в този процес се наблюдава засилен стремеж към равнопоставеност на отделните езици и култури, независимо дали те се явяват като цел или средство в учебния процес. Признават се културните и национални различия, като все повече се акцентира върху тяхната уникалност. В този контекст трилингвалната образователна

политика се свързва с мултикултурното образование, където се пресичат взаимодействията между роден, първи чужд и втори чужд език. Този тип чуждоезиково обучение в съвременен Ливан се реализира в условията на мултикултурна триезикова учебна среда. Необходимо е обаче да се подчертае, че през последните 100 години ливанската езикова политика и образователна практика включват редица елементи за целенасочено разработване на работеща мултикултурната образователната система, интегрираща трилингвалността като официален стратегически приоритет. Тази богата и целенасочена ливанска образователна многогодишна дейност подлежи на педагогическо диахронно реконструиране и моделиране, за да се изведат положителните лингводидактически практики през призмата на педагогиката на добрите възможности за учене на всички¹. Възстановяването под формата на модели на национални образователни практики и интерпретирането им от съвременна гледна точка е изследователски процес с реален потенциал за развитие на модерната теория и практика на чуждоезиковото образование. Критериалното проучване и матрично фиксиране на положителния национален опит с отчитане на силните му страни и констатирани слабости е част от изследователската дейност на Катедрата по методика на чуждоезиковото обучение в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Продуктът от реконструкционното моделиране на ливанската образователна система е лингводидактически модел за триезиково интегрирано обучение. В контекста на педагогиката на добрите възможности за учене на всички, според научния мнениеначалник доц. д-р Милена Йорданова, лингводидактическото

¹ Веселинов, Д. „Педагогика на добрите възможности“ като лингводидактологично предизвикателство. – *Педагогика на добрите възможности за учене на всички*. София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2018, с. 7–10.

моделиране трябва да се разглежда като конструиране на образователен модел за обучение по и на чужд език (или чужди езици), който има за цел системното овладяване на съответния чужд език (съответните чужди езици) до степен на свободна ежедневна комуникация с опция за професионална комуникация в типични ситуации.

Теоретичната основа на този модел е съчетаването на положителните традиции в ливанската образователна система с езиковите и образователни политики на Европейския съюз през критичната призма на българския опит в билингвалното обучение, насочен към многоезиковото образование. Същността на този модел е интегрирането на езикови и образователни параметри, които да гарантират рамката за неговото функциониране. Моделът има пет функции, които за целите на настоящото изследване могат да се дефинират както следва: 1. образователна функция; 2. обучителна функция; 3. социална функция; 4. политическа функция; 5. интелектуална (познавателна, гносеологична) функция.

Архитерминът *многоезичие* предполага два аспекта на неговото проявление в практиката, които се реализират съответно като мултилингвизъм и като плурилингвизъм.

Мултилингвизмът е ситуативно обоснован. Ситуативността е свързана с наличието на мултилингвална територия (т.е. няколко езика, които се говорят на дадена територия). В този контекст Мултилингвизмът е пряко свързан с езиковата политика на съответната държава (респ. съответното национално образователно министерство). Например в конкретния случай, разработван в настоящото изследване, ливанската езикова политика лансира трилингвалността, като целенасочено се вземат мерки за стимулиране в Ливан да се използват

активно арабски, френски и английски език в ежедневната и професионална сфера.

Плурилингвизмът е личностно обоснован. Той е свързан с формирането на плурилингвална личност. Въпреки различните виждания за съвременната плурилингвална езикова личност, се приема, че тя владее минимум два езика. Плурилингвизмът е пряко свързан с образователната политика на конкретната държава или общност. Образователната политика на Ливанската република лансира трилингвалния образователен модел, който е сред основните приоритети за постигане на просперитет в личностен и национален план.

Лонгитудиналният анализ на традиционните виждания и на съвременната организация на образователната система в Ливан показва, че ливанската образователна езикова политика по принцип съвпада с европейската визия за владене на два чужди освен родния, което се дължи на исторически установените тесни връзки на Ливанската република с Европа.

Езиковата политика на Ливан (т.е. ливанският мултилингвизъм) насърчава говоренето на много езици на тази територия, независимо от извеждането на преден план на арабския и обявяването му за официален със стратегическо значение за развитието на страната в контекста на географското ѝ положение и етно-конфесионалното обвързване с водещите държави от Близкия изток и Северна Африка. Допълнително стремежът за запазване на водещата роля на арабския език може да бъде разглеждан и като един от основните фактори за присъединяване към арабската общност. Не на последно място изучаването на класическия арабски език може да се разглежда като компонент от континуума за

съществуването на диглосията в Ливан – преподаване на ал-фусха (стандартен арабски език) и ползване на ал-'амия (източен арабски диалект, използван в Ливан) в ежедневната комуникация.

Целта на настоящия дисертационен труд е разработване на лингводидактически модел за многоезиково обучение на основата на ливанската образователна и езикова политика. Конкретиката на задачите, които следва да се решат в процеса на разработката, се определя по следния начин:

- разкриване същността и характера на съвременната ливанска езикова политика, разглеждана като проява на съвременния ливански мултилингвизъм;
- разкриване същността и характеристика на ливанската образователна политика, разглеждана като проява на съвременния ливански плурилингвизъм;
- осъществяване на критичен анализ на ливанския модел за многоезиково обучение с акцент върху ливанския образователен трилингвален модел (училище Антонини);
- анализиране на положителните практики на ливанския трилингвален модел;
- формулиране на идеи за оптимизиране на ливанския модел за трилингвално обучение;
- разработване на перспективи за усъвършенстване на ливанския трилингвален модел с оглед на европейската езикова и образователна визия за оперативен плурилингвизъм и мултилингвизъм;

- проучване на потенциала за трансфериране на оптимизирания модел в други образователни системи.

Обектът на изследване в настоящия дисертационен труд е проучването на същността, спецификата, функциите и формите на многоезиковото обучение.

Предмет на изследване в настоящия дисертационен труд е съвременният ливански модел за многоезиково обучение, разглеждан във времевите рамки на XXI век.

Методът на изследване е комплексен и съчетава постиженията на съвременното лингводидактическо реконструиране и педагогическо моделиране с метода за езиковото и образователно профилиране, както и с анкетния метод (прилаган системно при провеждането на теренни проучвания). Създадената изследователска методология може да се характеризира като особен интер-институционален подход за анализ на трилингвалното образование през призмата на постулатите за равенство между половете, за спазване на определено съотношение между обществено и частно образование и стимулиране на синергетиката между тях, за издигане на ролята на гражданското общество в трилингвалното образование. Теренното анкетиране е основен начин за конструиране на корпуса от изследователски данни, въз основа на които в настоящия дисертационен труд се осъществява лингводидактическото реконструиране и педагогическо моделиране на конкретна успешна образователна практика. Анкетирането на специалисти в областта на ливанската образователна трилингвална система и в областта на съвременното чуждоезиково обучение съставлява ключов момент в основата на теоретико-практическото апробиране на резултатите, получени при разработката на настоящия дисертационен труд.

Изследователската хипотеза, заложена в настоящия дисертационен труд, предполага, че анализът на съвременната ливанска образователна и езикова политика позволява да се конструира ефективен лингводидактически модел за многоезиково обучение с потенциал за трансфериране на положителни практики в други образователни системи. Ето защо дисертационният труд е насочен към анализ на съвременното състояние на чуждоезиковото обучение в началното, основното, средното и висшето образование в Република Ливан на базата, на който може да се предложи модел за трансфериране на положителни практики от ливанската образователна система към тази на Република България. Това води до оптимизиране на организацията на обучението, което ще гарантира постигането на подготовка на квалифицирана и конкурентноспособна работна сила, отговаряща на езиковите критерии на Европейския съюз. Това се налага, тъй като изучаването на чужди езици за професионална комуникация се превърна в императивна необходимост през последните години, след присъединяването на България към Европейския съюз и интегрирането ѝ към единното европейското бизнес пространство.

Теоретичните и практически приноси на настоящия дисертационен труд са свързани с разработване на оптимизиран лингводидактически модел за трилингвално обучение, осъществен върху основата на ливанската образователна и езикова политика във времеви диапазон на първите две десетилетия на XXI век, с потенциал за трансфер в български образователен контекст. Реконструирането и анализът на положителните практики в съвременната образователна система на Ливанската република показват, че използваният понастоящем ливански трилингвален модел включва равен брой часове за обучение по всеки един от трите езика (арабски, френски и

английски) и различен брой часове за профилираното обучение по предмети. Приносът на разработения в дисертационния труд лингводидактически модел за многоезиково обучение се състои в теоретико-практически мотивирано оптимизиране на ливанския трилингвален модел. Оптимизираният трилингвален модел предлага разширяване на паритетността не само в хорариума по отделните езици, които формират образователен базис за развитие на плурилингвалната личност, но и на ротацията на профилиращите дисциплини, провеждани в процеса на обучение на съответните три езика, като се отчитат равнищата за владееене на чужд език, според европейската езикова рамка. По този начин се стимулира използването на трилингвалния образователен модел не само като цел, но и като средство за обучение при спазване на езикова паритетност. Направеният анализ на ливанската езикова образователна практика показва положителните практики на този съвременен трилингвален модел и констатира ограничеността в потенциал за формиране и развитие на равнопоставени комуникативни компетентности по трите изучавани езика. Въз основа на ливанските езикови и образователни традиции за развитие на многоезиково образование е разработен лингводидактически модел за многоезиково обучение, който оптимизира ливанския трилингвален образователен модел, като акцентира върху равнопоставеността на компетентностите по трите езика.

В теоретичен план основните фрагменти на дисертацията са обсъдени под формата на доклади, изнесени на национални и международни форуми. По темата на дисертационния труд има 3 публикации, реализирани в авторитетни български и международни

издания². В практически план функционалният тип апробация на дисертацията е конструираният модел за оптимизирано трилингвално обучение върху основата на съчетаването на резултатите от съвременно лингводидактическо реконструирание и моделиране с метода за езиково и образователно профилиране. Приложен е методът на анкетното апробиране, като резултатите са валидирани посредством теренно събрани експертни оценки на преподаватели във водещи ливански учебни трилингвални центрове.

Изследванията от дисертационния труд са извършени в духа на докторантската програма по „Педагогика на обучението по... (Методика на обучението по чужд език – английски език)“ към Катедрата по методика на чуждоезиковото обучение при Факултета по класически и нови филологии на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Теренните проучвания са осъществени в Ливанската република със съдействието на Министерството на образованието, като обхваща необходимия и достатъчен брой водещи обществени и частни училища, репрезентативни за съвременната ливанска образователна ситуация.

² Вж. списъка с публикациите по темата на дисертационния труд, с. 24.

Структура и съдържание на дисертационния труд

Дисертационният труд „Лингводидактичен модел за многоезично обучение (на основата на ливанската образователна и езикова политика)“, замислен като лонгитудинално изследване на конкретен национален плурилингвален профил в концептуалните рамки на лингводидактическото реконструиране и моделиране, разработени в Катедрата по методика на чуждоезиковото обучение през последните 20 години. Трудът се основава на постиженията в областта на лингводидактическата археология на познанието, както и на европейската идея за разработване на езикови профили на отделните европейски страни. Реализацията на дисертационния труд се осъществява в рамките на докторантската програма към Катедрата в сътрудничество с Центъра за източни езици и култури при Софийския университет. Изборът на Ливан като изследователски обект е мотивиран както от традиционните дългогодишни връзки между България и тази близкоизточна държава, така и поради особената история на древна Финикия, която впоследствие влиза в състава на различни империи. Особен акцент е поставен върху развоя на Ливан през XX век, когато страната успява да получи своята автономия и независимост, тъй като това предопределя трилингвалната ориентация в образователната ѝ политика. Тази политика продължава своето развитие и в началото на XXI век като реакция на глобалните процеси.

В увода се представя актуалността на темата на дисертационния труд, теоретичната основа, върху която се провежда проучването на ливанската трилингвална образователна система, целта на изследователския проект, изследователската методика,

изследователската хипотезата и конкретните задачи, свързани с провеждането на проучването и доказване на работната хипотеза.

Първата глава е посветена на теоретичната обосновка на изследването. Въпросът за същността, характера и организацията на комплексното многоезиково обучение е интердисциплинарен обект на изследване, който попада във фокуса на психолингвистиката, лингводидактиката (респ. лингводидактологията)³, социолингвистиката, етнолингвистиката и др. Съвкупността от постиженията, реализирани в тези научни направления, оказват влияние върху формирането на съвременната теоретико-приложна представа за същността на билингвизма и трилингвизма, формираци в продължение на последните две столетия лингводидактическият модел на ливанската образователна система и езикова политика. С оглед на актуализиране на модерната теоретико-приложна трактовка за реконструкционното моделиране на проблематиката около същността, характера и функционирането на многоезиковото обучение се привеждат необходимите и достатъчни аргументи и теоретично изяснени факти, разработени през последните три десетилетия във всяка една от тези епистемолого-парадигмални области. Акцентът е поставен върху опита за дефиниране на трилингвалното обучение и неговата приложимост съответно в началната, основната и средната степен на образователната система. Установени са характеристиките на лингводидактическата категория трилингвално обучение, като на тяхна база е изградено работно определение. При анализа на многоезичието в Ливан е изследвано влиянието на английския език върху езиковата ситуация в страната и с

³ Димитър Веселинов. Проблемите на лингводидактологията в пространствено-времевата ситуация на XXI век. – *Чуждоезиково обучение*, том XLV, брой 1, 2018. с. 7–8.

отчитане на характеристиките на мултиконфесионалното и мултиетническото ливанско общество. Разгледани са съвременните интерпретации на мултилингвизма и мултикултурализма (с отчитане на специфичното за Ливан мултиконфесионално влияние), на плурилингвизма и плурикултурализма, както и особената роля на билингвизма и трилингвизма в контекста на модерните езикови политики и теорията и практика на ефективните образователни регионални политики.

Втората глава разглежда в исторически план развитието на ливанската езикова политика, като се прави опит за характеризиране на специфичния за блискоизточния район ливански мултилингвизъм. Съвременната езиковата политика на Република Ливан насърчава говоренето на много езици на тази територия (ливански мултилингвизъм), независимо от извеждането на преден план на арабския език и обявяването му за официален със стратегическо значение за развитието на страната в контекста на географското ѝ положение и етно-конфесионалното обвързване с водещите държави от Близкия изток и Северна Африка. Историята на френския език в Ливан датира от времето на Кръстоносните походи, когато френските рицари основават васалната област Триполи (1109–1289). През 1516 г. Ливан става част от Османската империя, а след края на Първата световна война през 1918 г. попада под т.нар. Френски мандат, одобрен от Лигата на народите. В държавните учебни заведения се приема френската образователна система, като френският език става официален заедно с арабския език. Влиянието на английския език осезаемо се засилва през 90-те години на XX век. Новият XXI век в Ливан е маркиран от развитието на национален трилингвален арабо-англо-френски образователен модел, обхващащ всички степени на ливанската

образователна система. Направена е характеристика на ролята на арабския език по време на Османската империя (1516–1918), на арабския и френския език по време на т.нар. Френски протекторат (1918–1943) и в рамките на официалната образователна политика на независим Ливан (1943–1975), на ролята на английския език по време на Гражданската война (1975–1990) и анализ на новите функции на арабския, английския и френски през 90-те години на XX век, довели до появата на ливанската трилингвална образователна национална система в началото на XXI век.

Третата глава представя особеностите и етапите в изграждането на съвременната ливанска образователна политика с фокусиране на дисертационното проучване върху новаторската концепция за изграждане на трилингвална образователна национална система. Направен е общ преглед на ливанската образователна политика. В контекста на съвременната „мултилингвална-плюрилингвална“ парадигма, разработена в рамките на изследователските програми на Съвета на Европа, Република Ливан е характеризирана като мултилингвална страна, чието население от векове е плюрилингвално. Анализирани са и критично представени съвременната ливанска образователна политика в областта на предучилищното, началното, основното, средното и висшето образование, като са приведени редица фактологични данни.

Четвъртата глава е посветена на изграждането на лингводидактически модел за многоезиковото обучение въз основа на ливанската езикова и образователна политика, като изследователският акцент е поставен върху концептуализирането и структурирането на оптимизиран трилингвален образователен модел, основан върху принципа за равнопоставеността на компетентностите по трите езика.

Лингводидактическото реконструиране на тази ливанската образователна практика се реализира въз основата на теренно проучване на дейността на пет водещи ливански образователни центрове⁴. Направен е обстоен анализ на запазената документация в тези образователни институции, в архивите на Ливанското министерство на образованието и в Ливанския държавен архив, като анализът е съчетан с проучване на корпус от публикации по този въпрос на английски, арабски и френски. Разгледани са отделни теоретични постановки, нормативни документи и авторски концепции относно чуждоезиковото обучение в областта на средното и висшето образование в Ливан. Лингводидактическото реконструиране на ливанския трилингвален образователен модел, върху основата на комплексния компонентен анализ на организацията на учебния процес и присъственото лонгитудинално наблюдение на функционирането на петте водещи езикови учебни центрове в Ливан, показва „наличието на работеща образователна система с трансферируем потенциал, стимулиращ развитието на плурилингвално обучение в мултилингвална и мултикултурна среда“⁵. Положителните резултати от това проучване показват категорично, че ливанската образователна практика е

⁴ Триезиково училище “Antonine Sisters School” /Mar Elias – Ghazir/; Триезиково училище “Saint Joseph” /Cornet Chawan/; Триезиково училище “Notre Dame de Louaize” /Zouk Mosbek/; Триезиково училище “Jesus and Mary” /Rabweh/; Триезиково училище “College Notre Dame des Sceurs Antonines” /Hazmeih-Jamhour/.

⁵ Формулирането на тази оперативна дефиниция за образователната ситуация в съвременен Ливан се постигна в резултат на работна дискусия с научния ръководител доц. д-р Милена Йорданова и с ръководителя на Катедрата по методика на чуждоезиковото обучение към Софийския университет „Св. Климент Охридски“ – проф. д-р Димитър Веселинов. Моята визия акцентираше основно върху особеностите на организацията на обучението по три езика. Проф. Д. Веселинов уточни, че това трилингвално обучение се осъществява в мултилингвална среда, докато доц. М. Йорданова лансира мнението, че образователната среда е не само мултилингвална, но и мултикултурна.

иновативна по своя характер и би било целесъобразно да се трансферира в други публични образователни системи.

В четвърта глава също така е представен иновативен оптимизиран трилингвален модел, както и процедурата по неговото валидиране и апробиране. Необходимо е също така да се подчертае, че той се основава на реконструираната трилингвална образователна ливанска практика, която се оказва отворена към надграждане и транспониране в друг образователен контекст. Иновационният оптимизиран трилингвален модел съчетава положителните елементи на ливанския прототип с българската билингвална традиция и притежава потенциал за приложимост в конкретен европейски контекст (напр. в рамките на Балканския ареал). Основните характеристики на този нов трилингвален модел са „качество и ефективност“, „гъвкавост и отвореност“ към иновативни практики, „достъпност и усвояемост“ в рамките на европейския постулат за обучение през целия живот. В процеса на разработка на този нов трилингвален модел се отчитат положителните успехи на българската лингводидактическа теория и практика при разработването на билингвално обучение чрез интегриране на положителните резултати на базата на дългогодишния опит, натрупан в процеса на функциониране на българските езикови гимназии. Предложеният трилингвален модел притежава необходимия потенциал да бъде приложен в България с цел оптимизиране организацията на учебния процес в езиковите гимназии. В тази връзка се предлага хорариумът на модула по втори чужд да бъде изравнен с този на първия чужд език, като се визира като крайна образователна цел постигането на степен В2 на владене на първия и втория чужд език.

УЧЕБЕН ПЛАН

Клас	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Предмет	уч.ч.	уч.ч.	уч.ч.	уч.ч.	уч.ч.	уч.ч.	уч.ч.	уч.ч.	уч.ч.	уч.ч.	уч.ч.	уч.ч.
английски език	6	6	6	6	6	6	6	5	5	4	3	2
арабски език	6	6	6	6	6	6	6	5	5	4	3	2
френски език	6	6	6	6	6	6	6	5	5	4	3	2
математика	5	5	5	5	5	5	5	6	6	5	5	*
информатика	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
религия	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
гражданско образование	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
наука	2	2	2	2	2	2	2	2	0	0	0	0
биология	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	2	*
час на класа	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	0	0
икономика	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	*
история	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1
география	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1
химия	0	0	0	0	0	0	1	1	2	4	4	*
музика	1	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0
физика	0	0	0	0	0	0	1	2	2	3	4	*
изобразително изкуство	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	0
философия	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2

физическо възпитание	2	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1
брой часове за седмица	32	32	33	33	33	34	34	34	34	34	34	34

Легенда:

	Английски език
	Арабски език
	Френски език
*	Предмет, който се специализира в 12 клас (три паралелки)

Паралелка	I	II	III
Предмет	уч. ч.	уч. ч.	уч. ч.
Математика	10	6	6
Биология	0	5	2
Икономика	0	0	6
Физика	6	5	2
Химия	4	4	2

Предложеният модел е съобразен с принципа за равнопоставеност на езиците в процеса на овладяването им и стремеж да се осигури постигането на реално равнище на владеене, което да гарантира успешното включване на випускниците в обществения живот и конкурентоспособност на пазара на труда. Езиково подготвените

кандидати имат сериозен шанс да участват активно в интеграционните процеси на глобализиращото се общество.

Апробацията на предложения в настоящия дисертационен труд иновативен модел за оптимизиране на ливанската триезикова система на обучение се реализира чрез метода на анкетиране на водещи специалисти в тази област. Това са преподаватели и директори от петте най-популярни ливански триезикови центрове: “Antonine Sisters School” /Mar Elias – Ghazir/; “Saint Joseph”; “Notre Dame de Louaize” /населен пункт Зук Мосбек (Zouk Mosbek)/; “Jesus and Mary” /населен пункт Рабуе (Rabweh)/ и “College Notre Dame des Sœurs Antonines” /Hazmeih-Jamhour/. Посочените институции имат богата история, сериозна теоретична и практическа подготовка и необходимата експертиза за работа като триезикови училища.

Анкетата е предоставена на 105 специалисти в областта на ливанското трилингвалното обучение, както следва: на по 20 водещи преподаватели от всеки обследван учебен център, както и на директорите им. Анкетираните преподаватели се отличават освен с добро познаване на ливанската образователна система, но и с критическо мислене. Тяхната оценка е надеждна, тъй като те са преподаватели-практици и в процеса на своята работа оценяват силните и слаби страни на съществуващите модели на трилингвално обучение в Ливанската република. Преподаваните от тях дисциплини са от езиковия и общообразователния модул както следва: от езиковия модул са английски език, френски език, арабски език; а от общообразователния – математика, химия, биология, история, география и физика. Необходимо е да се отбележи, че учебните дисциплини от втория модул са преподавани на един от трите посочени езика. Средната възраст на анкетираните преподаватели и директори е

35 години. Комплексният анализ на резултатите от проведената анкета с въпросните експерти от петте ливански учебни центрове показва, че предложеният иновативен трилингвален модел притежава потенциал да гарантира повишаването на успеваемостта в учебния процес по овладяване на три езика и реално ползване на арабски, английски и френски език.

В заключителната глава се прави обобщение на постигнатите изследователски резултати и се формулират приносните моменти на настоящия дисертационен труд. Направеният анализ показва положителните практики на ливанския образователен модел и констатира ограниченията за формиране и развитие на равнопоставени комуникативни компетентности по трите изучавани езика. Въз основа на ливанските езикови и образователни традиции за развитие на многоезиково образование е разработен лингводидактически модел за многоезиково обучение, който оптимизира ливанския трилингвален образователен модел. Уточнява се, че на този етап в Република България не е правено изследване на многоезиковото обучение на ливанската образователна система, което по своя смисъл определя оригиналността на научното изследване. В този дух се формулират и приносните моменти на настоящия дисертационен труд.

Приложената библиография към основния текст на проучването съдържа 125 заглавия на теоретични изследвания, както и анализирани архивни и интернет източници.

Приноси

Тъй като Република Ливан се явява една от приоритетните държави в Близкия изток за българската външна политика в този регион, настоящият дисертационния труд би могъл да спомогне за бъдещото изграждане на стратегия за преподаване на български език в ливански учебни заведения, с което ще се издигне престижна на нашата страна не само на локално ниво в Ливан, но и на регионално ниво в целия Близкия изток. В тази връзка основните приноси на дисертационния труд може да се определят както следва:

1. Изведено е работно определение за концепта трилингвизъм и са анализирани неговата функция в началното, основното и средното образование.
2. Изследвано е влиянието на английския език върху мултиконфесионалното и многоезиковото общество в Ливан.
3. Реконструиран е съвременният ливански образователен модел и са анализирани редица добри практики за провеждане на трилингвално обучение в началната, основната и средната степен на образователната система в Република Ливан.
4. Надграден е ливанският трилингвален модел чрез въвеждане на принципа за равен брой часове по арабски, френски и английски език и въвеждане на паритетност и ротационност на езиците, на които се преподават профилиращите дисциплини, като се отчитат равнищата за владееене на чужд език, според европейската езикова рамка.
5. Лансира се идеята за използването на трилингвалния образователен модел като цел и средство за обучение.

6. Определени са параметрите за трансфериране на положителните практики от ливанския модел за трилингвално обучение към българската образователна система.
7. Създадени са предпоставки за улесняване на интегрирането на бежанци от Близкия изток в системата на българското образование.

Публикации по темата на дисертационния труд

1. Дешев, Анатоли. Чуждоезиковото обучение в мултикултурната образователна ситуация в Ливан. – *Philologia / Филология*, бр. 33, 2018. с. 93–102. ISSN 0204–8779
2. Дешев, Анатоли. Промяната на езиковия код в многоезична среда в контекста на мултилингвизма на ливанската образователна система. – В: *Педагогика на добрите възможности за учене на всички. Сборник в чест на проф. д-н Тодор Шопов*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2018. с. 191–198. ISBN 978-954-07-4566-4
3. Дешев, Анатоли. Ливанската образователна система в контекста на многоезичното обучение. – В: *Петнадесета научна конференция на нехабилитирани преподаватели и докторанти във Факултета по класически и нови филологии*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2018. с. 176–181. ISSN 1314-3948